17e BIJLAGE. ARCHIEF EN MUSEUM

1936 VERSLAG VAN DE GEMEENTE UTRECHT

administration

I. ARCHIEF.

In de samenstelling van het personeel kwam dit jaar geen verandering. Personeel.

Het archiefgebouw bevindt zich in goeden staat van onderhoud. De brandblusch- en reddingsmiddelen werden op de gebruikelijke tijden door den dienst der brandweer geïnspecteerd en daarbij volkomen in orde bevonden. Gebouw.

Al bevinden zich, over het geheel genomen, de in het depot aanwezige archieven in voortreffelijken toestand, toch dient aan het onderhoud, op straffe van latere, hoogere kosten, geregeld de hand te worden gehouden. Daarom valt het zeer te betreuren, dat door de besnoeiing van het budget, telkens minder archivalia in behandeling genomen kunnen worden. Zoo konden dit jaar slechts 9 registers van transporten en plechten, één deel der Acta van den Academischen Senaat, één deel van het Album promotorum en één overlijdensregister opnieuw worden gebonden. Materieele toestand der verzamelingen.

De portretten van klein formaat, tot nu toe op kleine gele cartons geplakt, werden op grijze cartons van andere afmeting overgebracht, waardoor thans voor den historischen atlas, waarvan zij deel uitmaken, hetzelfde systeem van berging verkregen is als voor den topografischen atlas.

De administratie, de voorlichting van bezoekers, de behandeling van aanvragen om inlichtingen en de onderzoekingen voor den Voortgang der werkzaamheden.

gemeentedienst namen het grootste deel van den tijd der verschillende ambtenaren in beslag. Daarnevens werden de nieuwe aanwinsten van de bibliotheek en de topografische en historische atlassen beschreven, gecatalogiseerd en ter bestemde plaatse in de verzamelingen ingevoegd.

De beschrijving van het in bewaring genomen archief van het Departement Utrecht van de Nederlandsche Maatschappij van Nijverheid en Handel kwam geheel gereed.

Van de uitgebreide in 1934 verworven verzameling negatieven, afkomstig van den fotograaf S. van Blitz, werd een beschrijving opgemaakt.

De bewerking van den index op de registers van transporten en plechten kon over de jaren 1672—1678 worden voortgezet. Het nut van deze bewerking, die zich thans over de jaren 1571—1678 uitstrekt, is door de praktijk herhaaldelijk bewezen. Gegevens over personen en perceelen, die vroeger slechts toevallig bekend werden, liggen thans als het ware voor het grijpen.

In enkele woorden mogen ook de opgravingen op het Domplein hier wederom gememoreerd worden. Op grond van een in 1935 genomen besluit van het Gemeentebestuur werd dit jaar aan Dr. A. E. van Giffen gelegenheid gegeven opgravingen te verrichten, aansluitende bij die, door hem in 1929 op het Domplein gedaan. Zij waren gericht zoowel op onderzoek van de bodemstructuur als op het vaststellen der ligging van middeleeuwsche en romeinsche bouwwerken. Ook thans werd een rijkssubsidie voor het in werkverschaffing door de Gemeente uit te voeren werk verkregen. Het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen verleende evenals vorige jaren een subsidie ter bestrijding van de kosten der documentatie. Onder leiding van Dr. van Giffen werd het opgravingswerk

op 15 April aangevangen en eind Mei beëindigd. Tal van nieuwe gegevens omtrent den bouw van den Utrechtschen bodem, de beide romeinsche legerplaatsen, het oudste christelijke kerkje en de H. Kruiskapel waren de resultaten van dit geslaagde onderzoek. Het scheen zelfs wenschelijk, een bepaald gedeelte der aangetroffen overblijfselen, resten van vier cultuurperioden, ter plaatse zichtbaar te laten, door ze als in een kelder te overdekken. Eenerzijds zou een wetenschappelijk belang daarmede gediend worden, anderzijds Utrecht een bezienswaardigheid rijker worden. Daar de kosten van bedoelde overwelving echter aanzienlijk hooger bleken dan aanvankelijk geraamd was, werd ten slotte van den bouw van dit „ondergrondsch museum" afgezien.

Gebruik der verzamelingen.

Voor de Gemeente werden onderzoekingen ingesteld en rapporten uitgebracht over: den eigendom van de stoepen vóór de perceelen Trans 14, Pausdam 4, Janskerkhof 1 en Agnietenstraat 2; den eigendom van de werf vóór perceel Oudegracht 140; den eigendom van het slop op Lepelenburg naast de Fundatie der Bruntskameren; den eigendom van een gedeelte van het plantsoen Manenburg in gebruik bij perceelen in de Wijde Doelen; het recht van doorgang van perceel Domplein 27 over Flora's Hof naar de Servetstraat; een oudeigen van de St. Jacobskerk, gaande uit het huis Trappenburg in de Waterstraat; de afkoopbaarheid van een sedert 1845 geheven erkenningsrecht voor het in gebruik hebben van een gedeelte van den berm van den straatweg naar Jutfaas; vergunningen vóór 1851 verleend tot het hebben van waterstoepen langs de westzijde van de Vecht tusschen de Kaatstraat en de Roode brug; de Fundatie van Renswoude; de stichting der Universiteit in 1636; de intocht van Willem van Oranje in 1577; betrekkingen tusschen Utrecht en

Brussel en tusschen Utrecht en Parijs; Utrecht en de Oost-Indische Compagnie; Utrechtsche musea; beroeringen in het kerkelijk leven te Utrecht; de nalatenschap van Ch. Rieman; nieuwe straat- en brugnamen en gegevens omtrent personen, naar wie straten genoemd zijn.

Ook dit jaar werden mondeling en schriftelijk tal van inlichtingen aan particulieren verstrekt. Zeer velen ook kwamen geregeld persoonlijk onderzoekingen van doorloopenden aard instellen. Het aantal Duitschers, die hun arische afstamming kwamen naspeuren, nam nog nauwelijks af. Het spreekt wel haast van zelf, dat in het jaar, waarin de Universiteit haar derde eeuwfeest vierde, de stichting, de geschiedenis, vroegere eeuwfeesten, hoogleeraren en studenten dezer hoogeschool en, in verband met het gegeven openluchtspel, ook de geschiedenis van het kasteel Vredenburg voortdurend voorwerp van onderzoek en voorlichting uitmaakten. De onderscheidene publicaties over de Universiteit en het studentenleven zijn eveneens slechts tot stand gekomen met herhaalde gebruikmaking van in het archief bewaarde documenten en prenten.

Archiefstukken en boekwerken werden herhaaldelijk naar elders overgezonden, evenals stukken uit andere archieven ten behoeve van bezoekers op het archief alhier werden gedeponeerd.

Aan vele aanvragen van afschriften van en uittreksels uit archiefstukken en fotografische reproducties van archivalia of afbeeldingen in de atlassen werd wederom voldaan.

Aan den inhoud der beide atlassen werd door tentoonstelling van gedeelten eruit in de historische afdeeling van het Centraal Museum wederom grootere bekendheid gegeven. Tot dat doel werden dit jaar achtereenvolgens gekozen: prenten en platen van rondom de stad gelegen, thans verdwenen buitenplaatsen, gezichten buiten

de Catharijnepoort, afbeeldingen van de Nicolaaskerk, prenten betrekking hebbende op het Domplein.

Voor een tentoonstelling over het Muziekleven in de 17e en 18e eeuw, in de zomermaanden in het gemeente-museum te 's-Gravenhage gehouden, werden eenige archivalia uit het in het depot berustende archief van het Collegium Musicum Ultrajectinum ter expositie afgestaan. Het Museum ten dienste van het Onderwijs werd in de gelegenheid gesteld voor haar aanschouwingsmateriaal voor het geschiedenisonderwijs foto's te laten vervaardigen van eenige prenten uit den historischen atlas.

Aanwinsten en verliezen.

De in het vorige verslag reeds vermelde overeenkomst met het Rijk, waarbij door de Gemeente de bij het archief berustende collectie boeken over de provincie Utrecht aan het Rijksarchief werd afgestaan en van den kant van het Rijk een aantal stukken, afkomstig van de Oud-katholieke Clerezij, in 1928 in bruikleen afgestaan, aan de Gemeente in eigendom werd overgedragen, werd in den aanvang van het jaar door het opstellen van een akte, definitief gemaakt.

In overleg met den directeur van het Nederlandsch Legermuseum werd voor gezamenlijke rekening opdracht gegeven aan Ir. D. C. van Schaik te Heer (L.), om een rapport samen te stellen over hetgeen in de Fransche militaire archieven te Parijs over Utrecht aanwezig is. Het betreft vooral teekeningen van en mémoires over de verdedigingswerken en plattegronden van de stad uit de jaren 1787—1794 en uit den tijd der Fransche bezetting (1810—1813). Aan het eind van het jaar was dit rapport echter nog niet ingekomen.

Mevrouw L. J. Royaards- barones van Hardenbroek te Leusden, van wie het gemeente-archief in 1934 reeds een aantal teekeningen

en olieverfschilderingen in bruikleen mocht ontvangen, heeft aan deze collectie nog een vijftal stukken toegevoegd, vervaardigd omstreeks 1870 door W. C. van Dijk en voorstellende gezichten in en bij de bolwerken Vredenburg, Manenburg en Sterrenburg.

Mocht het archief in den loop der jaren van wijlen professor Dr. A. A. Nijland herhaaldelijk grootere of kleinere zendingen voor bibliotheek of atlassen ontvangen, na zijn overlijden heeft zijn weduwe, mevrouw M. J. J. Nijland-Moll zijn geheele, op Utrecht betrekking hebbende collectie platen, fotografieën, brochures, pamfletten en curiosa ten geschenke gegeven. Aan het einde van het jaar was het sorteeren dezer uitgebreide collectie nog niet voltooid.

Van den heer A. Oosthoek werd ten geschenke ontvangen het twee-deelige, prachtig uitgevoerde werk „Albrecht Dürers niederländische Reise", door Mr. S. Muller Fz. en Dr. J. Veth in 1917 uitgegeven. Met uitzondering van enkele aan dit werk ontbrekende bladzijden en prenten is thans het geheele oeuvre van Mr. Muller in het gemeente-archief aanwezig.

Afzonderlijke vermelding verdient ook nog een album met teekeningen, inscripties en lithografieën, betrekking hebbende op de Shelfish-club en den Utrechtschen Kunstkring in de jaren 1882—1891, dat de heer L. W. R. Wenckebach te Santpoort aan het archief schonk.

Ten aanzien van de overige geschenken moge worden volstaan met vermelding van de namen der schenkers, waarbij die van de instellingen en vereenigingen, die het archief als naar gewoonte jaarverslagen deden toekomen, achterwege worden gelaten.

Geschenken dan werden ontvangen:

a. voor de bibliotheek over Utrecht en de algemeene bibliotheek:

van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen,

de Gedeputeerde Staten van Utrecht, het Gemeentebestuur van Harderwijk, den Rijksarchivaris in Utrecht, de archivarissen van 's-Gravenhage en Rotterdam, den Directeur der Gemeente-werken te Leeuwarden, het College van Curatoren der Universiteit, de Universiteits-bibliotheken alhier en te Leiden, het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, het Historisch Genootschap, de Vereeniging „Oud-Utrecht", het Rijksmuseum te Amsterdam, het Mauritshuis te 's-Gravenhage, het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, het Nederl. Historisch Scheepvaartmuseum te Amsterdam, het Metropolitan Museum of art te New-York, het Museum of fine arts te Boston, het Wallraff Richartz Museum te Keulen, de Openbare Leeszaal, den Raad van Beheer der Jaarbeurs, de Kamer van Koophandel en Fabrieken, de Utrechtsche Handelsvereeniging, de Vereeniging Kinderzorg in het provinciaal ressort Utrecht, de Regenten van het Meisjeshuis te Delft, het comité van de tentoonstelling betreffende de geschiedenis van Universiteit en Studentenleven, het comité van de te 's-Gravenhage gehouden tentoonstelling „Het Costuum onzer Voorouders", de comité's van ontvangst bij de 83e Alg. Vergadering der Vereeniging van Christelijke Onderwijzers en bij het 4e Nationale Christelijke Schoolcongres, het feestcomité bij het 60-jarig jubilé van de Utrechtsche Bakkerspatroons-vereeniging, de redactie van de Jaarboekjes van de afdeeling Utrecht der Alg. Protestanten-vereeniging en van de Gereformeerde Kerk, van „De Tampon" en van „Ons Diakonessenhuis", Dr. J. H. Adriani, Dr. J. W. Berkelbach van der Sprenkel te Haarlem, mejuffr. P. Beydals te Delft, W. J. van Bockel, Mr. J. W. C. van Campen, W. E. van Dam van Isselt te 's-Gravenhage, J. W. Deetman, G. A. Evers, A. Hallema te Ginneken, Ph. C. G. van Hinsbergen Jr., Dr. A. Hulshof, Jkvr. Dr. C. H. de Jonge,

Dr. J. H. F. Kohlbrugge, A. van de Marel te Naaldwijk, J. J. J. van Stuyvesant Meyen te Bilthoven, Jhr. J. C. E. van der Muelen te Zeist, Dr. A. A. Nijland, A. Oosthoek, L. A. W. C. Venmans, Th. Haakma Wagenaar, Mr. H. Waller en Dr. Jac. Zwarts.

b. voor de topografische en historische atlassen:

van de Universiteitsbibliotheek, den archivaris van Dordrecht, de Regenten van het Centraal Israëlietisch Weeshuis, de directies van het Utrechtsch Nieuwsblad en van Het Volk, de redacties van het Jaarboekje van „Oud-Utrecht" en van „Het Utrechtsch Studentenleven 1636—1936", de directie van de restauratiewerken van den Dom, de Uitgeversmaatschappij De Arbeiderspers, G. C. Brouwer, J. W. Deetman, G. van Klaveren Pz., Dr. G. C. Labouchere, C. J. Lindeman O.E.S.A., Dr. A. A. Nijland, A. Oosthoek, W. Stooker, Th. Haakma Wagenaar, Mr. H. Waller en L. W. R. Wenckebach.

Het nog steeds ontbrekende, uit vier deelen bestaande Register van mutatiën der gebouwde en ongebouwde eigendommen in de gemeente van 1824—1836, in 1915 van het Nieuw-archief overgebracht naar het kantoor van de hypotheken en het kadaster, had ingevolge Koninklijk Besluit van 24 November 1932, Stbl. Nr. 560, van dat kantoor overgebracht moeten zijn naar het Rijksarchief, dat het wederom in bruikleen aan de Gemeente had kunnen afstaan. Na het vroeger ingestelde onderzoek heb ik deze zaak ook bij den Rijksarchivaris aanhangig gemaakt, die, op zijn verzoek om inlichtingen, van den hypotheekbewaarder bericht ontving, dat bedoelde deelen „te zijnen kantore blijkbaar zoek geraakt zijn". Ook op het Departement van Financiën zijn zij niet aanwezig, wat aanvankelijk om een bepaalde reden niet onmogelijk scheen. Naar het zich laat aanzien zullen de vermiste registers — zoo zij nog bestaan — voorloopig wel onvindbaar blijven.

II. MUSEUM.

Personeel.

Mr. A. L. Tromp, die in 1935 als volontair was toegelaten, beeindigde op 1 Augustus zijn werkzaamheid aan het museum.

De werkman bij den Reinigingsdienst R. Sterkenburg, die in Augustus 1935 bij wijze van proef voor den tijd van zes maanden voor het verrichten van suppoostswerkzaamheden aan het museum was te werk gesteld, werd bij besluit van B. en W. van 25 Februari 1936 definitief als suppoost aangesteld.

Van de hulpsuppoosten in lossen dienst, die alleen des Zondags dienst doen, kwam er een te overlijden. In zijn plaats werd een ander aangenomen.

Overigens kwamen in het personeel geen wijzigingen voor.

Gebouw.

Het uiterlijk aanzien van de hal en van de trap naar beneden onderging een groote verbetering, doordat de muren daarvan werden afgebikt en geschilderd. Overigens vereischte het museumgebouw slechts het gewone onderhoud, waarin door den dienst der Gemeentewerken geregeld werd voorzien.

Laat het gebouw, wat het onderhoud aangaat, derhalve niets te wenschen, wat de ruimte betreft, die het biedt, is het allengs ten eenenmale onvoldoende geworden. Al sinds jaren is hierop in de opeenvolgende jaarverslagen gewezen. Een kort overzicht moge doen zien hoe nijpend het ruimtegebrek thans geworden is. De afdeeling Nederlandsche en Romeinsche oudheden en de afdeeling Nieuwe religieuse kunst, onderafdeeling van het Aartsbisschoppelijk Museum, zijn buiten het museum, onderscheidenlijk in het gebouw van de

Fundatie van Renswoude en in een gedeelte van het voormalige Catharijne-convent, ondergebracht moeten worden. De zes zalen voor de Utrechtsche schilderschool zijn reeds lang overvuld, zoodat voor elke nieuwe aanwinst plaats gemaakt moet worden door een ander stuk naar het depot te verwijzen, terwijl aan den aesthetischen eisch, dat de schilderijen ruim dienen te hangen, al sinds lang niet meer voldaan kan worden. De ontwikkeling van de afdeeling moderne kunst wordt ten eenenmale belemmerd, doordat voor de schilderijen dier afdeeling slechts drie zalen beschikbaar zijn. Het geheele historische museum zou, indien meerdere ruimte beschikbaar was, nog aanzienlijk fraaier en instructiever opgesteld kunnen worden, dan thans het geval is. Het zou dan ook een afdeeling, gewijd aan de ontwikkeling der stad, kunnen verkrijgen, die thans ontbreekt. De kostuumverzameling, die zich in de laatste jaren sterk heeft uitgebreid en zich tot een der belangrijkste hier te lande heeft ontwikkeld, is, voor zoover zij tentoongesteld kon worden, samengedrongen in drie voor opstelling van een dergelijke precieuse collectie weinig behagelijke zoldervertrekken, terwijl zij tenminste zes zalen zou behoeven om behoorlijk tot haar recht te komen. De mogelijkheid van uitbreiding der stijlkamers met een tweetal 19e-eeuwsche kamers ontbreekt almede.

Zoo blijken nagenoeg alle afdeelingen onder het gebrek aan ruimte ten zeerste te lijden en de hoop moge hier dan ook nogmaals worden uitgesproken, dat de reeds eenige malen door het gemeentebestuur herhaalde pogingen om de beschikking te herkrijgen over het aan de Gemeente toebehoorende en voor een eventueele uitbreiding van het museum noodige terrein met de daarop staande gebouwen van het militaire magazijn onmiddellijk achter het museum eindelijk tot een goed einde mogen gebracht worden.

Brandbluschmiddelen.

De brandbluschmiddelen bevinden zich bij voortduring in uitstekenden staat.

Materieele toestand der verzamelingen.

Aan de verzorging en het onderhoud der museum-voorwerpen werd geregeld de hand gehouden. Wat in het bijzonder de schilderijen betreft, werd het in het laatst van het vorige jaar aangekochte damesportret van Jan van Bijlert schoongemaakt. Hetzelfde geschiedde met de onder de aankoopen van dit jaar vermelde studiekop van Abraham Bloemaert. Ook bleek het wenschelijk, dat eenige tot den museum-inventaris behoorende, doch in het stadhuis en in het gebouw van de Kamer van Koophandel geplaatste schilderijen door den restaurateur onderhanden genomen werden. Zoo werden van de zich op het stadhuis bevindende schilderijen twee van J. C. Droochsloot, „De afdanking der waardgelders" en „De getrouwe en de onnutte dienstknecht", alsmede een van P. G. Vertin, „Gezicht op de Vischmarkt", schoongemaakt, terwijl eveneens alle 15 aan de Kamer van Koophandel in bruikleen afgestane schilderijen werden opgefrischt.

Kort nadat deze werkzaamheden waren afgeloopen, had het springen van een buis van de centrale verwarming in het stadhuis tengevolge dat een viertal andere tot het museum-bezit behoorende schilderijen, namelijk twee portretten van de hand van Bastiaan de Poorter en twee van onbekende meesters van c. 1685 en c. 1750, vrij ernstig door stoom en water werden beschadigd. Deze werden alle geregenereerd, bijgewerkt en opnieuw gevernist, zoodat zij thans geen sporen van het ongeval meer vertoonen.

De verschillende kleine herstellingen, die de museum-voorwerpen behoefden, werden als gewoonlijk door het personeel uitgevoerd.

Voortzetting der werkzaamheden.

Zooals reeds in het vorige jaarverslag in uitzicht gesteld kon worden, werd de restauratie van het in 1930 aan de van Hoorne-

kade opgegraven schip geheel voltooid. Van Augustus 1931 af, toen na velerlei proefnemingen de wijze van conserveering van het deels zeer vergane hout kon worden vastgesteld, tot ver in dit jaar toe, dus niet minder dan 5 jaren heeft deze restauratie geduurd, maar het resultaat ervan mag dan ook alleszins bevredigend genoemd worden. De conserveeringsmethode is gelukkig doeltreffend gebleken, immers het oude, grootendeels verweekte hout heeft er de vereischte maat van consistentie door herkregen, en de heer G. de Vries Lentsch Jr., directeur van de Amsterdamsche Scheepswerf, die door mij met de reconstructie van het als een verwrongen wrak gevonden schip was belast, is er, mede door tewerkstelling van een zijner bekwaamste scheepstimmerlieden, volkomen in geslaagd den romp weder zijn oorspronkelijken vorm te hergeven en het schip weder, zoover als dit mogelijk was, op te bouwen, zoodat het nu een imposant monument vormt van inheemschen scheepsbouw uit het begin onzer jaartelling. Op 28 November werden allen, die aan het tot stand komen der restauratie hun medewerking hadden verleend, hetzij door hun eigen werkzaamheid, hetzij door het schenken van bijdragen, in de gelegenheid gesteld het schip, dat voortaan als „het Utrechtsche schip" bekend zal staan, te bezichtigen, waarna het daags daarop voor het publiek ter bezichtiging werd gesteld.

De afdeeling Nederlandsche en Romeinsche oudheden in het gebouw van de Fundatie van Renswoude kon dank zij de medewerking van den volontair Mr. A. L. Tromp op systematischer en overzichtelijker wijze worden opgesteld. De in verband daarmede noodige verbouwing van bestaande vitrines en het aanmaken van nieuwe geschiedde geheel in eigen beheer.

Aan het eind van het jaar werd voorts een geheele reorganisatie van de kostuum-afdeeling ter hand genomen. De verschillende

tentoonstellingen van „Het Costuum onzer Voorouders", achtereenvolgens in Den Haag, Arnhem, Amsterdam en Rotterdam onder leiding van freule de Jonge gehouden, hadden deze namelijk in aanraking gebracht met talrijke bezitters en bezitsters van oude kostuums en kleeding-accessoires, die bereid bleken deze aan het museum te schenken of in bruikleen af te staan. Ten einde al deze nieuwe aanwinsten te kunnen plaatsen moest noodzakelijk een schifting onder de reeds tentoongestelde kostuums plaats vinden, wat tot de bedoelde reorganisatie aanleiding gaf. De afdeeling moest met het oog daarop voor het publiek gesloten worden. Eerst in den loop van 1937 zal zij weder heropend kunnen worden.

Buiten de beide Kerst-tentoonstellingen, waarvan de in 1935 geopende nog in Januari van dit jaar voortduurde, werden geen andere tentoonstellingen in het museum gehouden. Als Kerst-tentoonstelling van dit jaar was in verband met de omstandigheid, dat de schilder Willem van Leusden in September zijn vijftigsten verjaardag gevierd had, een tentoonstelling van diens werken, zoo schilder- als grafisch werk, gekozen. Deze tentoonstelling van voor een groot deel surrealistische kunst trok in hooge mate de belangstelling van het publiek. Het comité, dat zich tot huldiging van den schilder gevormd had, bood bij de opening der tentoonstelling bij monde van Prof. Dr. F. Roels een schilderij van 's meesters hand, voorstellende het portret van diens vrouw, aan het museum aan.

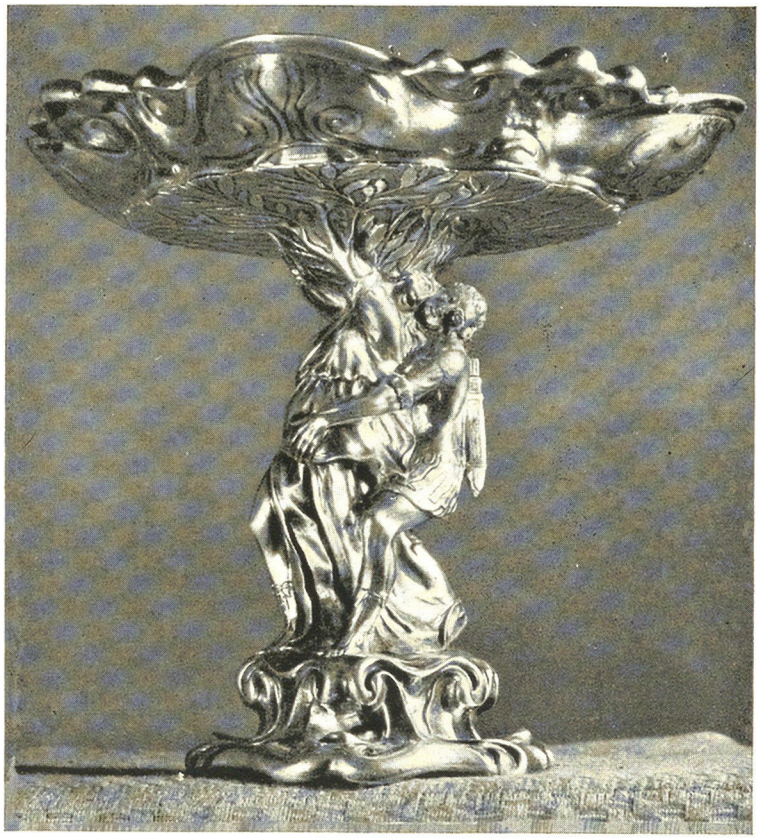
De inventarissen in kaartvorm van de verzamelingen schilderijen, van die van teekeningen en prenten van Utrechtsche meesters, van de afbeeldingen-verzameling en van de verzameling gegevens betreffende Utrechtsche kunstenaars werden ook dit jaar geregeld bijgehouden.

Aanwinsten en verliezen.

De aanwinsten waren dit jaar wederom talrijk en voor sommige afdeelingen van zeer groote waarde.

Geschenken. Een waarlijk vorstelijk geschenk ontving het museum van den heer Dr. F. H. Fentener van Vlissingen in den vorm van een zilveren coupe, in 1620 vervaardigd door den beroemden Utrechtschen zilversmid Adam van Vianen. Deze gedreven zilveren coupe, die in den bodem van de schaal in relief de voorstelling geeft van Apollo, die den Python verslaat, terwijl de voet uit de figuren van Apollo en Daphne is opgebouwd, is een prachtig getuigenis van het hooge artistieke en technische vermogen van dezen Utrechtschen kunstenaar. Dit werk vormt wel een zeer bijzondere verrijking van het kunstbezit van het museum, terwijl de groote zeldzaamheid van werken van dezen meester de waarde ervan nog zeer verhoogt.

De moderne afdeeling werd dit jaar in het bijzonder met fraaie geschenken bedacht. Niet minder dan drie maal werd door zich daartoe gevormd hebbende comité's een schilderij van een Utrechtsch schilder of schilderes aan het museum aangeboden: in Februari was het Joep Nicolaas, die namens een aantal vrienden van Otto van Rees een voortreffelijk jongensportret van diens hand aanbood, in November volgde daarop de aanbieding van een fijnkleurig, doorwerkt boeken-stilleven van mevrouw E. Adriani-Hovy door een comité, dat zich gevormd had om deze gevoelige kunstenares, die nog door geenerlei werk in de verzameling vertegenwoordigd was, op deze wijze te eeren, welke aanbieding geschiedde bij monde van Mr. J. E. van der Meulen, en in December volgde ten slotte nog de boven reeds vermelde aanbieding van een werk van Willem van Leusden. Behalve met deze door comité's aangeboden schilderijen werd de moderne afdeeling nog verrijkt met een tweetal andere geschenken: een prachtig zelfportret van den schilder W. B. Tholen, geschenk

ADAM VAN VIANEN. ZILVEREN COUPE, 1620.

GESCHENK VAN DR. F. H. FENTENER VAN VLISSINGEN.

van Prof. Dr. H. J. M. Weve, en een zeer fraaie gekleurde krijtteekening van J. Raedecker, voorstellende een vrouwenkop, aangeboden door mejuffrouw A. de Clercq van Weel te Heemstede.

Dat ook de kostuum-afdeeling belangrijke aanwinsten door schenking mocht boeken werd reeds boven vermeld.

Voor zoover niet boven reeds afzonderlijk genoemd bestonden de schenkingen uit: een fragment van een gebeeldhouwde pilasterschacht versierd met een vrouwenhoofd, gevonden in den tuin van het Ooglijdersgasthuis, van Regenten van het Ooglijdersgasthuis; een kan van lichtgrijze aarde, gevonden in den grond van een perceel aan de Lange Nieuwstraat, van het bestuur van de Arbeiders-Jeugdcentrale; een voor afdrukken bestemd houtblokje met de voorstelling van de huizen Hasenberch en Lichtenberch, van den heer G. A. Evers; fragmenten van een kamerbehangsel van beschilderd linnen met rankenversiering, afkomstig uit het huis Achter den Dom 16, van mejuffrouw A. Latour; de fraaie spiegel in Lodewijk XIV-stijl, die reeds jaren geleden door mejuffrouw E. van Bredehoff de Vicq in bruikleen was gegeven, van de erfgenamen van mejuffrouw E. van Bredehoff de Vicq; een blauwe tegel met de voorstelling van Diana en Akteon, afkomstig uit een pakhuis in de Wijde Doelen, van den heer D. H. Das; een exemplaar van den ijzeren penning op het 300-jarig bestaan der Utrechtsche Hoogeschool, van Curatoren der Rijks-Universiteit; bronzen penning op het 60ste lustrum der Universiteit, van den Senatus Veteranorum van het Utrechtsche Studentencorps; 4 bestuursleden-insignes van de Utrechtsche IJsclub „De zilveren Schaats", de Scherpschuttersvereeniging „Willem de Zwijger", het Utrechtsch Plaatselijk Comité voor Ontspanning aan Militairen en het Utrechtsch Stedelijk Orchest, benevens een exemplaar van de bronzen herinnerings-plaquette, geslagen door Cornelis

Begeer ter gelegenheid van de feestweek der Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer in Juli 1935, van Professor Dr. A. A. Nijland; het lithografisch portret van Mr. A. R. Falck, van mejuffrouw J. C. Crommelin; het zilveren cachet van Dr. C. J. van der Muelen, omstreeks 1800, van mevrouw A. A. P. van der Muelen-van Lelyveld te Amersfoort; een tinnen inktkoker van mevrouw F. J. van Voorst van Beest-Eyck van Zuylichem te De Bilt; een wit katoenen jakje, begin 19e eeuw, van mevrouw van Hoey Smith-van Stolk te Rotterdam; een bruidsjapon van witte bedrukte tafzijde, 1867, een parasol van zwarte Chantilly-kant, twee kraagjes met bijbehoorende manchetjes van duchesse-kant, twee tullen fichu's, twee satijnen strikken versierd met duchesse-kant, een geborduurd kraagje en een paar manchetten van witte zijde, van mevrouw M. Wicherlink-van Praag te Haarlem; een zwarte reform-japon, omstreeks 1905, en een corset, midden 19e eeuw, van mevrouw M. van Hunsel te Ommen; een avondjapon met sleep van beige wollen geborduurde stof met bont afgezet, 1913, van mevrouw J. L. W. Beelaerts van Blokland-de Girard de Mielet van Coehoorn te Oosterbeek; een japon van rozeroode charmeuse, 1914, van mejuffrouw Dr. Ch. A. van Manen te 's-Gravenhage; een avondjapon van bruine gaze-de-soie, 1918, en een avondjapon van beige gaze-de-soie met veelkleurige boeketten geborduurd, 1924, met nog twee modejournaals, „La Mode illustrée" van 1861 en „De Bazaar" van 1870, van Dr. H. F. W. Jeltes te Amsterdam; twee paar wit katoenen gebreide mitaines en een borduur- en merklap, eind 18e eeuw, van mejuffrouw W. B. van den Berg; een parasol van zwarte machinale Chantilly-kant en een besteedster, van mevrouw W. R. Bijleveld-del Campo; een mutsenbol van papier-mâché, 18e eeuw, van mejuffrouw E. Hardenberg te 's-Gravenhage; een horlogeketting van haarwerk, 1836, van mejuf-

frouw F. van Beeck Calkoen; en twee ivoren dames-manchetknoopen met baronnenkroon, 1880, van baron van der Borch tot Verwolde te Rotterdam.

Aankoopen. Met medewerking van de Vereeniging Rembrandt, die daartoe een renteloos voorschot verstrekte, konden worden aangekocht het schilderij van *J. G. van Bronchorst*, Musiceerend gezelschap, dat het museum reeds sedert 1932 van den heer H. Prakke te Nijmegen in bruikleen had, een studiekop, mansportret, van *Abraham Bloemaert*, een rivierlandschap van den hoogst zeldzamen Utrechtschen meester *Jacob van Bemmel* en twee schilderijtjes van den eveneens zeldzamen Utrechtschen meester *Hendrick Schoock*, het een voorstellende een bloemen-, het andere een vruchtenfestoen. Uit de middelen van het museum-fonds konden voorts nog worden aangekocht een schilderij van *Nicolaas Knupfer*, De Wijnkelder; een damesportret van *W. B. Stoof*; een schilderijtje van *G. W. P. van Dokkum*, Gezicht op den Hopakker; twee gravures van de Utrechtsche kunstenaars *Crispijn de Passe* en *Herman Saftleven* en een viertal van verschillende graveurs naar *Abraham Bloemaert*; een bronzen vouwbeen van de hand van Erich Wichmann; een bronzen bel, afkomstig uit het huis Achter de wal 11, een koperen doofpot en een romeinsche amulet, indertijd gevonden in den grond van een der perceelen aan de noordzijde van het Domplein.

Met de verzamelingen werden vereenigd de volgende reeds aan de gemeente toebehoorende voorwerpen: een hoogst belangrijk zandsteenen apostelbeeld, dat helaas het hoofd mist, maar nog de oude polychromie toont. Het is bij de opgraving van het Domplein gevonden en moet dus uit den Dom of den St. Salvator afkomstig zijn. Bij vergelijking met een aantal beelden te Münster in Westfalen, afkomstig van het portaal van de Ueberwasserkirche aldaar, die een

merkwaardige overeenkomst in stijl met het hier gevonden beeld vertoonen en omstreeks 1375 vervaardigd moeten zijn, moet het eveneens op omstreeks 1375 gesteld worden. Eveneens afkomstig van de opgraving op het Domplein zijn een fragment van een 15e-eeuwsche grafzerk en twee 15e-eeuwsche balksleutels. Van het stadhuis werd ontvangen een inktkoker met zilver gemonteerd en versierd met het wapen der stad, in 1849 aangeboden aan den geneesheer J. B. Dompeling, benevens de bronzen modellen van voor- en keerzijde van den penning op den Utrechtschen numismaat Maurin graaf van Nahuys, in 1890 vervaardigd door Fernand Dubois. Uit de dubbelen van den historischen atlas van het gemeente-archief werd voorts nog naar de reproductieverzameling overgebracht een gravure van G. Valk naar een door den Utrechtschen schilder Reynier de la Haye geschilderd portret van den hoogleeraar Melchior Leydekker.

Bruikleenen. Onder de bruikleenen, die het museum dit jaar ten deel vielen, moge allereerst genoemd worden een fijn schilderijtje van *Ambrosius Bosschaert*, den bekenden schilder van bloemstukken, welk fraaie stukje in bruikleen werd ontvangen van mevrouw E. Boas-Kogel te Baarn, terwijl ook nog afzonderlijke vermelding verdient een „Rondleiding van Mordochai" van den Utrechtschen architectuurschilder *Nicolaes de Giselaer*, die zijn bijbelsche tafereelen aan zijn min of meer grootsche architectuurfantasieën ondergeschikt pleegt te maken, welk stuk Dr. W. Mengelberg te Amsterdam zoo welwillend was aan het museum in bruikleen af te staan. Voor de afdeeling der Utrechtsche schilderschool werd voorts nog in bruikleen ontvangen een omvangrijk schilderij van *Abraham Bloemaert*, „De doop van den kamerling", van mevrouw F. Jurgens-Bijvoet te Amsterdam, een schilderij van *Paulus Moreelse*, Venus met twee duiven, van den kunsthandel Léon Seyffers te Brussel

en een schilderijtje van den monogrammist *M.B.*, een volgeling van Cornelis van Poelenburgh, voorstellende een grot met twee personen, van den heer C. W. A. Buma te Marsum.

Ter vulling van eenige der open plaatsen, ontstaan door de hierna te vermelden beschikbaarstelling van een viertal schilderijen voor de Primitieven-tentoonstelling in het Museum Boymans te Rotterdam, werden van dit museum voor gelijken duur in bruikleen ontvangen een Madonna met Kind van *Jan van Scorel* en een Gezicht in de Janskerk alhier van *Pieter Saenredam.*

Voor de wisselverzameling van hedendaagsche kunst werd een geheele reeks schilderijen en beeldhouwwerken in bruikleen ontvangen, te weten *A. Broeckman*, Pot met zinnia's, *H. A. van Daalhoff*, Boerenerf, *Isaac Israels*, Damesportret en Indische vrouwen, *J. E. Karsen*, Boerenplaats, *J. Nieweg*, drie bloemenstillevens, *L. Ribot*, La Samaritaine, *W. B. Tholen*, Visschershaven, *Floris Verster*, Tuingezicht en twee bloemen-stillevens, *J. Voerman*, IJssellandschap en Glas met witte rozen, *A. Vollon*, Stilleven met perziken en kersen, *C. Vreedenburgh*, Vrouw met waschgoed aan de sloot en Sloot met roeiboot, *W. Witsen*, Sneeuwlandschap en *J. A. Zandleven*, Boschgezicht, alle van den heer A. Oosthoek; *Th. de Bock*, De Waterpoort te Schoonhoven, *F. Hart Nibbrig*, Sneeuwlandschap, *Th. Hekker*, Stilleven met roode kruik, *T. G. M. van Hettinga Tromp*, Het Heilige Geest-hofje te 's-Gravenhage, *J. H. Toorop*, Lynmouth, *Floris Verster*, Landschap, *J. Voerman*, Rivierlandschap en *J. Altorf*, Papegaai (brons), alle van Dr. J. E. van der Meulen te Wapenveld; *W. H. van der Nat*, Stal met geiten, van de familie van der Nat te Leiden; *Charlotte van Pallandt*, Vrouwenkop in hardsteen, „Meditatie", van de Utrechtsche Museumvereeniging voor hedendaagsche kunst; *Erich Wichmann*, bronzen masker, van de afdeeling Utrecht

van het Nederlandsche Kunstverbond en een houtsnede van *W. Bosma*, Zeilboot, van dezelfde.

De kostuum-afdeeling ten slotte werd behalve met de reeds vermelde geschenken nog verrijkt met de navolgende bruikleenen: een heerenkostuum van lichtroode gebrocheerde zijde, van douairière C. J. van Heemskerck van Beest-van Reede tot ter Aa te 's-Gravenhage; een empire-japon met sleep van wit geborduurd linon, van mevrouw E. Gomperts-Jitta; een avondjapon van lichtgrijze tafzijde, 8 onderrokken, een Zaansch jak van lichtpaarse gebrocheerde zijde, een schort van donkerblauw gestreept katoen, 5 caraco's, twee kinderjurken van gebrocheerde zijde, een bedrukte katoenen halsdoek, zes paar zijden dameskousen, twee paar wit katoenen gebreide kinderkousen, twee paar zijden gebreide damesmitaines, negen damesmutsen van gaze-de-soie en tulle, drie kindermutsjes, een neteldoeksche ondermouw met geborduurde manchet en een wiegenkleedje van wit bedrukt sits, alles van den heer en mevrouw F. E. Everwijn Lange-s'Jacob te Maarn.

In bruikleen afgestaan werd daarentegen: aan den Directeur van de Gemeenteslachtplaats een stilleven met kalfskop van *Aert Schouman*.

Voor hier en elders gehouden tentoonstellingen werden voorts verschillende schilderijen en voorwerpen voor korten tijd in bruikleen gegeven. Zoo werden voor de verschillende tentoonstellingen in den lande van „Het Costuum onzer Voorouders" een aantal oude kostuums en kleeding-accessoires beschikbaar gesteld; voor de tentoonstelling betreffende de geschiedenis der Universiteit en het Studentenleven, alhier gehouden ter gelegenheid van het 300-jarig bestaan der Universiteit, een aantal voorwerpen op de Hoogeschool

en de studenten betrekking hebbende; voor de tentoonstelling „Nederlandsch Muziekleven 1600—1800" in het Gemeente-museum te 's-Gravenhage het schilderij van *J. G. van Bronchorst* „Musiceerend gezelschap", het oudste naambord van de leden van het Stads Muziek College (1631—1794) en een gegraveerde glazen beker van dat College, en ten slotte voor de aan Jeroen Bosch en de Nederlandsche Primitieven gewijde tentoonstelling in het Museum Boymans te Rotterdam drie belangrijke werken van *Jan van Scorel*: het portret van bisschop George van Egmont, de reeks portretten van vijf leden der Utrechtsche Jeruzalems-broederschap en de Beweening van Christus, benevens nog het portret van Evert Zoudenbalch door een *Utrechtsch meester van omstreeks* 1500.

Uit bruikleen teruggenomen werden: door het Rijksmuseum te Amsterdam twee schilderijen van *Hendrick ter Brugghen*, Heraclitus en Democritus, en een van *Pieter Saenredam*, Gezicht in de Mariakerk; door Dr. C. J. K. van Aalst te Hoevelaken een schilderij van *Paulus Potter*, Landschap met koeien en schapen; door de erfgenamen van den heer J. Verduyn te Lisse een schilderij van *Abraham Bloemaert*, Aanbidding der herders; door baronesse H. F. S. Schimmelpenninck van der Oye-Huyssen van Kattendyke te Doorn twee schilderijtjes van *Isaac Walraven*, Kinderen met vogelnestje, een van *Nicolaas Molenaer*, Winterlandschap, een van *A. Schelfhout*, Binnenplaats, benevens drie familieportretten, twee van een *Nederlandsch meester van omstreeks* 1830 en een van *Lower*; door mevrouw de weduwe A. van der Putten te Grave drie 15e-eeuwsche eikenhouten beeldjes, de kruisdragende Christus, St. Anna te drieën en de H. Veronica; door de erfgenamen van mejuffrouw E. van Bredehoff de Vicq een 18e-eeuwsche gebeeldhouwde gangbank; en door den

heer P. Daub twee borden, 16 kleine bordjes en drie aschbakjes van Duitsch aardewerk, alle beschilderd met op den oorlog betrekking hebbende voorstellingen, terwijl uit de wisselverzameling van hedendaagsche kunst op hun verzoek aan de eigenaars teruggingen de navolgende schilderijen, teekeningen en beeldhouwwerken: *J. H. Breitner*, Vrouw met mand, (krijtteekening), *H. A. van Daalhoff*, Stilleven, *Isaac Israels*, Zittende Javaan, *B. A. van der Leck*, De bedelaars, *R. Martinez*, Bloemenstilleven en Stilleven met appels, *W. van der Nat*, Koeien, *J. Nieweg*, Bloeiende boomgaard en Vaasje met bloemen, *D. Nijland*, Marinehospitaal te Hellevoetsluis, *Radda*, Kerstboom, *Odilon Redon*, Boomen, (krijtteekening), *G. Severini*, Clowns, *Ch. Toorop*, Zelfportret, *J. Voerman*, Gezicht op Hattem, en *J. Raedecker*, Vrouwenkop, Madonna met Kind, en Ezeltje, (alle drie bronzen).

Bezoek. Op 24 Juni ontving het museum een bezoek van H.K.H. Prinses Juliana, die met groote belangstelling een gedeelte der verzamelingen bezichtigde.

Twee dagen tevoren had ter gelegenheid van het 300-jarig bestaan van de Universiteit des avonds in het museum een officieele ontvangst door het gemeentebestuur plaats van het College van Curatoren, de vertegenwoordigers van hoogescholen uit ons land en het buitenland, de eere-doctoren der Universiteit, de hoogleeraren en oud-hoogleeraren en andere vooraanstaande personen uit wetenschappelijken kring. Ruim 550 gasten bewogen zich dien avond in de verlichte en met bloemen getooide zalen en den met oranje ballons verlichten tuin van het museum.

Het geheele aantal bezoekers van het jaar bedroeg 14.678 (v.j. 15.234), waarvan 3.551 (v.j. 3.051) betalenden. Het getal der koste-

looze bezoekers is derhalve met 1.056 afgenomen, daarentegen dat der betalenden met 500 gestegen.

Van den catalogus van het Historisch museum werden verkocht 7 exemplaren, van den schilderijen-catalogus 138, van den beknopten wegwijzer door het museum 1.289, van het albumpje met prentbriefkaarten 20 en van de geïllustreerde beschrijving van het Poppenhuis 18 exemplaren. Aan foto's werd voor een bedrag van ƒ 47,70 verkocht. Verkoop museum-uitgaven.

De Gemeente-archivaris, Directeur
van het Centraal Museum,
W. C. SCHUYLENBURG.